

Derin Ekoloji ve Tarım

Cihannur Cihanalp^{1,*}

1 Isparta Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü Proje Üretim Birimi, Isparta, Türkiye.

* Corresponding author (Sorumlu Yazar): C. Cihanalp, e-mail (e-posta): cihannurcihanalp@hotmail.com

ÖZET

İnsan müdahalesi sonucunda doğada bir takım ekolojik dengelerin bozulması, zarar görmesi, çevre sorunlarının oluşmasına sebep olmuştur. Bu problemler her geçen gün yükselmiş önlem alınamaz hale gelmiştir. Problemlerin giderilmesinde ilk olarak "çevre korumacı bir tutum" izlenmiş ancak bu tutumun problemlerin ortadan kaldırılmasında etkili olmadığı görülmüştür. Bu dönemde yeni bir yaklaşım olan, doğa ve insan içindeki ilişki şeklini irdeleyen, problemlerin temelinde ekoloji odaklı fikir sistemini koyan derin ekolojik yaklaşım öne çıkmıştır. Derin Ekoloji, çözüm olarak, insan odaklı fikir sistemi yerine doğa odaklı yeni bir fikir sistemini sunmuştur. Bu çalışmada, derin ekoloji kapsamında günümüzde uygulanan tarım sistemi sorgulanmıştır. Bu sorgulama sonucunda sürdürülebilir tarım hakkında neler yapılacağı konusunda öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Derin ekoloji, sığ ekoloji, derin ekoloji ve tarım.*

Deep Ecology and Agriculture.

ABSTRACT

As a result of human intervention, some ecological balances deteriorated, damaged in the nature and caused environmental problems. These problems have become increasingly impossible to take measures. "An environmentally protective attitude" was first followed in eliminating the problems, but it was found that this attitude was not effective in eliminating the problems. In this period, a deep ecological approach, which is a new approach, examines the relationship between nature and human and reveals the ecology-oriented idea system at the basis of the problems. As a solution, Derin Ecology presented a new nature-oriented idea system instead of a human-oriented idea system. In this study, the agriculture system applied today within the context of deep ecology was questioned. Here, suggestions are presented on what to do about sustainable agriculture.

Keywords: *Deep ecology, Shallow ecology, deep ecology and agriculture.*

Makale Bilgisi / Article Info

Alınış tarihi
Received date : 02.10.2019

Düzeltilme tarihi
Revised date : 10.11.2019

Kabul tarihi
Accepted date : 21.11.2019

Atıf
Reference Cihanalp, C. (2019). "Derin Ekoloji ve Tarım", Akademia Doğa ve İnsan Bilimleri Dergisi, 5(1), 2019: 35-45.

---

1. GİRİŞ

İnsan müdahalesi sonucunda doğada bir takım ekolojik dengelerin bozulması, zarar görmesi, çevre sorunlarının oluşmasına sebep olmuştur. Bu sorunların ortaya çıkışı ilk zamanlar çok dikkate alınmamış ancak bu sorunlar her geçen gün artmış, önlem alınamaz hale gelmiştir. Çevre sorunlarının "çevresel bir kriz" haline dönüşmesi, devletlerin gündemine yerleşmiştir.

Öncelikle problemlerin ortadan kaldırılmasında "çevre korumacı bir tutum" izlenmiş ancak bu tutumun problemlerin ortadan kaldırılmasında etki derecesinin yüksek olmadığı görülmüştür. Bu dönemde yeni bir yaklaşım olan, doğa ile insan arasındaki ilişki şeklini araştıran, sorunların temelinde insan odaklı düşünce sistemini koyan derin ekolojik yaklaşım öne çıkmıştır. Derin Ekoloji, çözüm olarak, insan odaklı düşünce sistemi yerine doğa odaklı yeni bir fikir sistemini önermiştir. Derin ekoloji, insanların doğayı bir araç olarak görmesinin sorunların temelini oluşturduğunu düşünmektedir. Bu yaklaşımın tümünden değişmesi gerektiğini savunmaktadır. Doğayı ve insanı bir bütün olarak ele almaktadır.

Derin ekoloji, insan dışındaki doğanın kendinde bir varlığa sahip olduğu düşüncesinden yola çıkmaktadır. Bu bağlamda insan, hayat bağının içerisinde sadece bir unsur olarak yer almaktadır. Doğanın varlıksal değerinin farkında olunması, doğa ve insan benliğinin birliğine ilişkin derin ekolojik şuurdan meydana gelmektedir (Capra, 1995).

Eko-merkezci bir tutuma sahip olan derin ekoloji, doğanın ve doğadaki farklılığın korunmasını, insana getireceği faydayla değil, doğanın içerisindeki değerle değerlendirilir. Eko-merkezci bir yaklaşım, insan inayeti ile birlikte, insan dışındaki dünyanın inayetinin gözetilmesini de zorunlu kılarak insan dışındaki dünyada ahlaki topluluğun bir parçası haline gelmektedir (Barry, 1994).

2. DERİN EKOLOJİNİN ORTAYA ÇIKIŞI

1960'lı yılların başında Derin ekoloji hareketi, derin ekoloji felsefesini yaşamlarında uygulayan Rachel Carson gibi kişiler tarafından başlatılmıştır (Naess, 1994). 1962'de yayımladığı Silent Spring (Sessiz Bahar) isimli kitabıyla Rachel Carson, ekoloji devrinin bildirisini takdim etmiştir. Rachel Carson bu kitabında, derin ekolojiye kuvvet veren, derin ekolojinin şekillenmesini oluşturan düşüncelerini bir araya getirmiştir (Tamkoç, 1994).

Çevrecilik, Rachel Carson'un kitabı Silent Spring'in yayınlanmasıyla 1960'larda popüler bir siyasi hareketin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Çevre koruma hareketlerine, modern endüstriyel teknolojinin zararlı çevresel etkileri hakkında endişe duyan birçok kişi katılmıştır. Çevre hareketi geniş bir perspektifte değerlendirildiğinde, bir önceki yüzyılda yaşamış Henry David Thoreau (1817-62) ve John Muir (1838-1914) gibi yazarlar ve aktivistlerin düşünceleri üzerine şekillendiği ve devamında Gifford Pinchot (1865 -1946) gibi insanların felsefi yaklaşımlarından etkilendiği söylenebilir (Drengson, 1995).

Norveçli felsefeci Arne Naess (1912-2009) derin ekolojinin isim babası olarak kabul görmüştür. Arne Naess, ilk defa derin ekoloji kavramını Bükreş'te 1972 yılında yapılan Üçüncü Dünyanın Geleceği Konferansında sunmuş, derin ekoloji ilkelerini belirterek sığ ekoloji-derin ekoloji ayrımını yapmıştır (Kırışık, 2013).

Tüm dünyayı tırmanmış bir dağcı olan Naess, farklı kültürlerde politik ve sosyal eylemleri gözlemlene fırsatı bulmuştur. Naess, hem tarihsel hem de çağdaş harekette, birbiriyle bağdaşmayan iki farklı çevre anlayışını görmüş; bunlardan ilkinin "uzun menzilli derin ekoloji hareketi", ikincisini "sığ

ekoloji hareketi” olarak adlandırmıştır. “Derin” kelimesi, amaçlarımızın ve değerlerimizin sorgulanma düzeyine işaret etmektedir. “Derin” hareket, temellere kadar derinlemesine sorgulamayı içerir. “Sığ” anlayış ise sorumluluğu ihmal etmekte ve olması gereken seviyeye kadar gidilmediğini göstermektedir. Naess, dünya barışı ve sosyal adalet hareketlerinde yer almış olup, Gandhi tarafından şiddetsizliğin öğretildiği yolun kararlı bir uygulayıcısı olmuştur (Drengson, 1995).

Naess, derin ekolojinin ilkelerini 1973 yılında yazdığı "The Shallow and the Deep: Long Range Ecology Movement: A Summary" (Sığ ve Derin: Uzun Menzilli Ekoloji Hareketi: Bir Özet) adlı makalesinde ortaya koymuş ve sığ ekoloji-derin ekoloji ayrımını 1987 yılında yazmış olduğu "The Deep Ecological Movement: Some Philosophical Aspects" (Derin Ekolojik Hareket: Bazı Felsefi Yönleri) adlı makalesinde daha belirgin hale getirmiştir (Ünder, 1996).

Naess, derin ve sığ (yüzeysel) ekoloji arasındaki farkı 1986 tarihinde yazmış olduğu "Derin Ekolojik Hareket: Bazı Felsefi Boyutlar" (The Deep Ecological Movement: Some Philosophical Aspects) adlı makalesinde belirtmiştir. Bu makale temel çevre problemlerine derin ve sığ yaklaşımlar arasındaki farklılıkları belirtmesi, derin ekolojistlerin temel argümanlarını özetlemesi ve çevre problemlerinin sebepleri üzerine geliştirdikleri perspektifleri ortaya koyması nedeniyle önemlidir (Yardımcı, 2006).

Derin ekolojinin ortaya çıkmasında ve ilerlemesinde katkı sağlayan diğer isimler ise, George Sessions, Bill Devall ve Gary Snyder'dir. Snyder, 1960'lı yıllar sonrasında eko-merkezci biyo-bölgeciliğin ilerlemesinde etkili olmuştur. Bill Devall ve George Sessions ise, 1985 yılında yayımlanan “Derin Ekoloji:Doğal Madde Gibi Yaşamak” adlı kitap ile derin ekolojinin dünya genelinde daha detaylı olarak bilinmesine ve ilerlemesine öncülük etmişlerdir (Sessions, 1995).

3. DERİN EKOLOJİNİN İLKELERİ

Arne Naess, Derin Ekoloji'nin temel ilkelerini sekiz madde olarak ifade etmiştir. Derin ekolojinin ilkeleri şunlardır (Naess, 1994):

1. Dünyadaki insan ve insan dışı yaşamın gelişmesi doğal bir değere sahiptir. İnsan olmayan yaşam biçimlerinin değeri, insan olmayan dünyanın insan amaçları için yararlılığından bağımsızdır.
2. Yaşam formlarının zenginliği ve çeşitliliği de kendi içlerinde değerlerdir ve dünyadaki insan ve insan dışı yaşamın gelişmesine katkıda bulunur.
3. İnsanların yaşamsal ihtiyaçları karşılamak dışında bu zenginliği ve çeşitliliği azaltma hakkı yoktur.
4. İnsan yaşamının ve kültürlerinin gelişmesi insan nüfusunun önemli ölçüde azalması ile uyumludur. İnsan olmayan yaşamın gelişmesi böyle bir azalmayı gerektirir.
5. İnsan olmayan dünyaya insan müdahalesi aşırı seviyededir ve durum hızla kötüleşmektedir.
6. Yukarıdaki hususlar göz önünde bulundurulduğunda politikalar değiştirilmelidir. Politikalardaki değişiklikler temel ekonomik, teknolojik ve ideolojik yapıları etkiler. Ortaya çıkan işler şimdiki zamandan çok farklı olacak ve her şeyin birbirine bağlılığı hakkında daha olumlu bir deneyim sağlayacaktır.
7. İdeolojik değişim, gittikçe daha yüksek bir yaşam standardına bağlı kalmaktan ziyade esas olarak yaşam kalitesini (içsel değer durumlarında yaşamak) tercih etmek şeklinde olmalıdır. Yaşamın değerini daha çok tüketmekte arayan fakat huzursuz endişeli zihniyetin yerini az tüketen fakat huzur içinde doğayı duyumsayan bir anlayış alacaktır.

8. Yukarıdaki maddeleri kabul edenler, gerekli değişiklikleri uygulama girişimine doğrudan veya dolaylı olarak katılma yükümlülüğü vardır.

Bu sekiz ilkeyi onaylayan herkes, Naess ve diğerleri tarafından derin ekoloji hareketinin destekçisi olarak adlandırılır. Naess, bu ilkeleri destekleyenlerin farklı yollardan yapabileceğini vurgulamaktadır. Tıpkı kuşların farklı habitatlarda farklı yuvalar inşa etmeleri gibi, farklı ekolojik yerlerde büyüyen insanlar, kendilerine özgü kültür, teknoloji ve sosyal düzen biçimleri geliştirebilirler (Drengson, 1995).

4. DERİN EKOLOJİ-SIĞ EKOLOJİ AYRIMI

Derin ve sığ ekoloji farkını yapan Arne Naess, sığ ekolojiyi, refah düzeyi yüksek ülkelerde insan topluluklarının refahı ve sağlığı için ilerletilen korumacı- çevreci akım şeklinde görmekte, sığ ekoloji kavramı içerisinde sadece kaynakların tükenmesine ve kirliliğe karşı savaşıldığını düşünmektedir (Naess, 1995).

Sığ ekoloji yaklaşımı, insan merkezli bir düşünce iken derin ekoloji yaklaşımı çevre merkezli bir anlayıştır. Bu bağlamda, kapitalizm, sosyalizm gibi insan odaklı yaklaşımların yerine, doğa ile bütünleşmeye dayalı doğa odaklı bir değerlendirme söz konusudur (Gökdayı, 1997). Derin ekolojinin, sığ ekolojinin önermelerine karşılıkları Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo1: Sığ ekoloji ile derin ekoloji arasındaki farklar (Tamkoç, 1994).

SIĞ EKOLOJİ FORMÜLASYONU	DERİN EKOLOJİ FORMÜLASYONU
1. Doğadaki çeşitlilik bizim için değerli bir kaynaktır.	1. Doğadaki çeşitlilik kendi kendisi için değerli bir kaynaktır.
2. İnsan için olmayan değerlerden söz etmek saçmalaktır.	2. Değeri insan değeri olarak görmek, ırkçı bir önyargı ifadesidir.
3. Bitki türleri insanların yararına tarım ve tıpta kullanıldığı için değerlidir.	3. Bitki türleri korunmalıdır, çünkü onların değerleri özlerindedir.
4. Kirlenme, eğer ekonomik büyümeyi etkiliyorsa durdurulmalıdır.	4. Kirlenmeyi durdurmak, ekonomik gelişmeden daha önce gelmelidir.
5. Gelişen toplumlardaki nüfus artışı, ekolojik dengeyi tehlikeye düşürmektedir.	5. Dünya nüfusundaki artış, ekosistemi tehdit etmektedir, ama endüstriyel ve gelişmiş devletlerin nüfusu ve davranışları daha tehlikelidir.
6. "Kaynak" demek, insan için yararlı kaynak demektir.	6. "Kaynak" tüm yaşam için kaynaktır.
7. İnsanlar, yaşam standartlarında geniş çaplı bir gerilemeye razı olamazlar.	7. İnsanlar, aşırı gelişmiş milletlerin yaşam standartlarının düşmesine değil, genel yaşam niteliğinin düşmesine razı olmamalıdır.
8. Doğa zalimdir ve böyle olması da gereklidir.	8. İnsan zalimdir ama böyle olması gerekmez.

Bu bağlamda, derin ekoloji yaklaşımı; kapitalizm düzeni içerisinde geliştirilmiş sürdürülebilir kalkınma anlayışına göre, olayları realist ve doğal olarak ele almaktadır. Derin ekolojistler, doğanın kendisi için ve kendinde bir değer taşıdığını ifade ederler, kalkınmayı ve ilerleme ise ikinci planda değerlendirirler. Bu nedenle insan merkezciğe kesinlikle reddederler (Çüçen, 2011).

Sığ ekoloji yaklaşımı, suyun ve havanın teknoloji ile temizlenebileceğini ve kirliliğin aynı düzeyde dağılacığını, yasalar yardımı ile kirliliğin kriterlerinin belirleneceğini ayrıca kirliliği oluşturan

sanayileşmenin, tam gelişmemiş ülkelere taşınacağını düşünürken, derin ekoloji, kirliliğin insan ve tüm canlılar için önemli bir tehdit olduğunu savunmuştur. Derin ekolojide her şeyin ayrı ayrı değeri mevcut iken sığ ekolojide doğal kaynaklar insanlar için sadece bir araç olarak görülür. Bu bağlamda sığ ekoloji yaklaşımında doğa araçsallaştırılmaktadır. Sığ ekolojide nüfus problemi tam gelişmemiş ülkelerin sorunu olarak bilinirken derin ekolojide nüfus fazlaşmasına vurgu yapılarak, buna ilerlemiş toplumların neden olduğunu ve bu problemin yok edilmesine gelişmiş ülkelerin öncülük yapması gerektiği belirtilmektedir. Sığ ekolojistler, gelişmiş ülkelerin uyguladıkları yöntemlerin daha az gelişmiş ülkeler için birer model olduğunu düşünmektedir. Derin ekolojistler ise daha az gelişmiş ülkelerin, gelişmiş ülkelerin kültürel saldırısından korunması gerektiğini savunmaktadırlar. Derin ekolojide evren insanlara ait olarak görülmezken, sığ ekolojide doğal kaynakların insanlara ait olduğu savunulmaktadır. Derin ekoloji, eğitimin amacını doğayı ve kaynakları koruma olarak düşünürken, sığ ekolojide eğitim, çevreyi koruma ve kalkınmayı sağlama hedefiyle gerçekleştirilmektedir (Yaylı ve Çelik, 2011).

5. DERİN EKOLOJİYE YÖNELİK ELEŞTİRİLER

İmga, 2006 yılında yayımlanmış olduğu “Küreselleşen Çevresel Krize, Hakim Paradigma Dışı Bir Bakış Olarak Derin Ekolojik Yaklaşım” adlı makalesinde; Derin ekoloji yaklaşımı, ortaya koyduğu ilkeler bakımından birbirinden farklı pek çok eleştiriye maruz kalan bir akım olarak ortaya konulmuştur. Başta Murray Bookchin olmak üzere sosyal ekoloji yaklaşımı taraflarınca yöneltilen eleştirilerden en önemlisi, oldukça koyu bir tonda eklektik oluşu ile ilgilidir. Doğu öğretilerinden Hıristiyanlığa, Kızılderili kültüründen Spinozacı anlayışa kadar pek çok yaklaşım, derin ekolojik bakışı ortaya koyan bir kolaj görünümü arz etmektedir” ifadesini kullanmıştır (İmga, 2006).

Derin ekolojiye yönelik diğer bir eleştiri, insanların gösterişsiz bir yaşam istemediklerine yöneliktir. Bu eleştiriye göre, derin ekolojinin sunduğu yaşam modeli; üretim-tüketim ilişkilerini değiştirerek ve insanlara gösterişsiz bir hayat sunmaktadır. Ancak birçok insan gösterişsiz hayatı, dolayısıyla kendi görüşlerine göre yaşam seviyelerinde büyük bir düşüşü kabul etmeyeceklerdir (Gökdayı, 1997).

Derin ekolojiye yönelik diğer eleştiri noktası ise, canlı yüzeydeki varlıkları kapsayan haklar mevzusunun, insanın sahip olduğu sosyal ve politik bütünlüğün yansımaları şeklinde belirmesidir ki, bu düşüncenin neticesi, yeryüzünde bulunan insan dışı canlılar adına isteme imkanını yaratmaktadır. Böylece, insan odaklı, bir yaklaşım ortaya çıkmaktadır (İmga, 2006).

Bookchin, ekolojik krizlerin nedeni olarak insanlığı gören düşünce sistemine karşı çıkmaktadır. Bookchin'e göre, derin ekolojinin ekolojik krize insanlığı sebep gören yaklaşımı, yeryüzündeki problemlerin bazı toplumsal sorunların devamı olduğunu görmeye engel olmaktadır. Doğa içerisinde yaşayan toplumun ekolojik zarara yol açtığı bir insanlıktan bahsederek, insana doğuştan günah yüklemektedir. Bu bağlamda, yeryüzünü milyarlarca insandan daha çok harap eden silahları kullanan ülkeler, üretim yaparken doğayı yok eden küresel şirketler değil de kendi ihtiyaçlarını görece kadar doğadan faydalanan insanlar mı bu zarardan sorumludur? Sorusuyla derin ekolojik yaklaşımı eleştirmektedir (Kırışık, 2013).

Derin ekoloji, yüzeysel bir yaklaşım olmakla da eleştirilmektedir. Doğa seviyesinde bir eşitlik düşüncesinden hareket etmekte, ancak toplum içi eşitsizlik, alım gücünün düşüklüğü, kent ve kırsal kesim düzeni, ırkçılık gibi sorunlarla ilgili olarak hiçbir şey anlatmadığı şeklinde eleştirilmektedir. Ve daha da önemlisi, bu problemlerle ekolojik problem arasında bir bağlantı kurmadığı yönünde yargılanmaktadır (Yaylı ve Çelik, 2011).

6. DERİN EKOLOJİ ANLAYIŞI İÇERİSİNDE TARIM MÜMKÜN MÜDÜR?

Derin ekoloji yaklaşımına göre; kendiliğinden oluşan ve insan müdahalesinin dışında kendini sürekli olarak yenileyen ve değiştiren, canlı ve cansız nesnelere meydana gelen doğanın, doğa olarak nitelendirilebilmesi için insanlarca değiştirilmemesi gerekir.

Doğanın bir parçası olan toprak, yüzyıllar boyunca insanoğlu tarafından kullanılmıştır. Tarım arazisi olarak kullanılan toprağın derin ekoloji anlayışı içerisinde bir ekosistem olarak görülmesi pek mümkün değildir.

Yaklaşık 10 bin yıl önce gerçekleşen Tarım Devrimiyle insanlık, avcılık ve toplayıcılıktan tarıma ve sonrasında yerleşik düzene geçiş yapmıştır. Bu dönemde takım hayatı yaşayan insanlar tarımla birlikte oba, köy ve kasabalar kurarak yerleşik topluluklara dönüştükten sonra varlıklarını sürdürebilmek için doğada mevcut besin kaynaklarını yönetmeye başlamışlardır. Zaman içerisinde bitki ve hayvanların yetiştiriciliğinde uzmanlaşmışlardır. O dönemlerde tarım, iklim koşullarının etkisiyle ekosistemi tahrip etmeden, doğanın sunmuş oldukları çerçevede ilerlemekteydi. Bu dönemlerde gerçekleştirilen faaliyetler, derin ekoloji anlayışıyla bağdaşmasa da doğayla dost bir sistemin kurulduğu düşünülebilir. Ancak sanayi devrimi sonrasında, tarım boyut değiştirmeye başlamıştır. Sanayi devrimi sonrasında tarımda makinalaşma ve geliştirilen kimyasallar doğaya verilen hasarın boyutlarını arttırmış ve insan kendisini doğanın domine edici gücü haline getirmiştir. Endüstriyel tarım olarak adlandırılan bu süreçte; tarımsal kimyasallar (gübre ve ilaçlar), fosil enerji kullanımı, sulu tarım ve bazı coğrafi bölgelerde yaygın olan anız yakma işlemleri doğal dengeyi derinden sarsmıştır.

Derin ekoloji doğayı holistik bir yaklaşımla ele almaktadır. Bu yaklaşımla değerlendirildiğinde endüstriyel tarım uygulamalarıyla derin ekoloji yaklaşımının uzlaştırılması oldukça zordur. Derin ekoloji yaklaşımı bitkilerin özsel değeri olduğu önermesinden hareket etmektedir. Ancak tarım, doğada sadece insanların yaşamsal faaliyetleri için gerekli gördüğü bitkilerin yaşatılmasını hedef almakta ve ekosistemi bu doğrultuda değiştirmektedir. Kullanılan tarımsal ilaçlar ile yabancı ot olarak görülen bitkilerin yok edilmesi amaçlanmaktadır. Ancak derin ekoloji yaklaşımı bitkilerin özsel değerini vurgularken, büyük oranda tarımda kullanılmayan ve yabancı ot olarak görülen bitkilerden söz etmektedir. Ayrıca kullanılan tarım ilaçları sadece yabancı otları değil, bütün doğal yaşamı tehdit etmektedir. Kullanılan ilaçlar; böcekleri, hayvanları hatta insanları da olumsuz yönde etkilemektedir. Bu doğrultuda bakıldığında tarım ilaçlarının kullanımının derin ekoloji yaklaşımı içerisinde kabul edilebilir olmadığı ortaya çıkmaktadır. Sadece tarım ilaçlarının değil, kimyasal gübrelerin de doğaya verdikleri zararlar (taban sularında kirlenme, topraktaki organizma ve mikroorganizmalara verdikleri hasarlar vs.) göz önünde bulundurulduğunda, tarımda kullanılan bütün kimyasalların aynı şekilde değerlendirileceği ortaya çıkmaktadır.

Endüstriyel tarım uygulamaları içerisinde gerçekleştirilen hayvancılık faaliyetleri de derin ekoloji yaklaşımı açısından önemli bir çelişki ortaya koymaktadır. Hayvanların küçük alanlarda toplu olarak yetiştirilmesi, hayvanların doğal yaşam alanlarından uzaklaştırılmaları ve kullanılan kimyasallar derin ekoloji yaklaşımıyla kabul edilmesi mümkün görülmemektedir.

Endüstriyel tarım uygulamalarında, derin ekoloji açısından eleştirilecek diğer bir uygulama alanı da genetik çalışmalardır. Tarımsal ürünlerinde ıslah (seleksiyon ve mutasyon ıslahı gibi) uygulamalarının hedefi, doğadaki bitki türlerinin insan gereksinimleri doğrultusunda değiştirilmesidir. Bunların yanında gerçekleştirilen GDO uygulamaları doğanın kurallarının dışında bir gen transferini öngörmekte ve bu yöntemler de derin ekoloji açısından kabul edilmesi mümkün olmayan işlemlerdir.

Günümüzde tarımsal üretim büyük oranda endüstriyel tarım uygulamalarıyla gerçekleştirilmektedir. Endüstriyel tarım uygulamaları sadece derin ekolojistler tarafından değil, toplumun önemli kesimleri tarafından eleştirilmektedir. Toplumlar, endüstriyel tarımı, doğaya ve insan sağlığına verdikleri zarar ekseninde eleştirmektedirler. Bu eleştirilerin önemli bir kısmı derin ekolojinin tezleriyle uyuşmaktadır. Derin ekolojinin son tezi, insanın zalim olduğu ancak böyle olması gerektiği önermesine dayanmaktadır. Bu kapsamda derin ekoloji, insanın doğayla farklı bir ilişki kurabileceği öngörüsünde de bulunmaktadır. Tarım özelinde bakıldığında bu önerme, insanın endüstriyel tarım dışında bir yöntemle de besin üretimi gerçekleştirebileceğine işaret etmektedir.

7. SONUÇ

İnsan müdahalesi, hızlı sanayileşme ve endüstrileşen tarım doğada ekolojik dengelerin bozulmasına, zarar görmesine, çevre sorunlarının oluşmasına sebep olmuştur. Her geçen gün hızla artan bu sorunlar dünya gündemine oturmuş, küresel bir sorun haline gelmiştir. Bu bağlamda, derin ekoloji doğayı koruma yaklaşımının radikal ekolojik hareketi olarak öne çıkmıştır.

Arne Naess'in sığ ekoloji-derin ekoloji ayrımına ve derin ekoloji ilkelerine baktığımızda, doğanın kendinde değeri için korunması düşüncesi ve bu düşüncüyü kabul eden insanlara sorumluluk yüklemesi günümüzde yaşanan çevre sorunlarının çözümü için değerli bir yaklaşım ortaya koymaktadır. Ancak artan nüfusun doyurulması ve insan ihtiyaçlarının karşılanması bu yaklaşımla bir çelişki ortaya çıkartmaktadır. Tarım özü itibarıyla insan merkezli bir yaklaşımın ürünüdür. Ancak endüstriyel yöntemlerle uygulanan tarım sonucunda doğaya verilen hasarlar göz önünde bulundurulduğunda, tarımın sürdürülebilirliğinden söz etmek de pek mümkün görülmemektedir. Bu bağlamda tarımsal uygulamalar için, derin ekolojinin radikal sorgulamaları belirli bir zeminde uzlaştırılabilir. Bu eleştiriler doğrultusunda tarım doğayla dost bir zemine taşınabilir. Bu doğrultuda aşağıda maddeler halinde verilen uyarılar kapsamında gerçekleştirilecek değişikliklerle bir uzlaşma zemininin yaratılabileceği sonucuna varılmıştır.

- Tarımda kimyasal kullanımı kademeli olarak azaltılmalı ve hiç kimyasal kullanımının gerçekleştirilmediği bir sistem hedeflenmelidir. Bu doğrultuda öncelikle iyi tarım, sonrasında organik tarım ve permakültür tarzı üretim modellerine geçiş amaçlanmalıdır.
- İnsanların tükettikçe mutlu olacakları algısı değiştirilmeli bunun yerine tüketerek değil doğayla bütünleşerek mutlu olunacağı düşüncesi yaygınlaştırılmalıdır.
- Tarımda genetik müdahaleler konusunda hassas davranılmalı, biyolojik çeşitliliği riske sokacak uygulamalardan kaçınılmalıdır.
- Hayvanlar ve bitkilerle sömürü değil, simbiyotizm temelinde ilişkiler kurulmalı ve yetiştiricilik bu zeminde gerçekleştirilmelidir.
- Çevre ve onun unsurlarıyla kurduğumuz ilişkiler etik sorgulamalara tabi tutulmalı ve derin ekolojinin eleştirileri doğrultusunda bir tarım ahlakı ortaya konulmalıdır.

KAYNAKLAR

- Barry, J. (1994). The Limits of the Shallow and the Deep: Green Politics, Philosophy, and Praxis, Environmental Poltics, Vol.3, No.3, s.371.
- Capra, F. (1995). Deep Ecology: A New Paradigm, Deep Ecology for the Twenty-First Century, Boston: Shambhala Publications, s.20.
- Çüçen, A. (2011). Derin Ekoloji. <http://blog.aku.edu.tr/ometin/files/2011/12/derinekoloji.pdf>. (Son erişim tarihi:13.05.2019)
- Drengson, A. (1995). The Deep Ecology Movement. University of Victoria.
<http://trumpeter.athabascau.ca/index.php/trumpet/article/view/313/1249> (Son erişim tarihi: 24.06.2019).
- Gökdayı, İ. (1997). Çevrenin Geleceği. Ankara, Türkiye Çevre Vakfı Yayını.
- İmga, O. (2006). Küreselleşen Çevresel Krize, Hakim Paradigma Dışı Bir Bakış Olarak Derin Ekolojik Yaklaşım, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Güz Yıl/2, Sayı/4.
- Kırışik, F. (2013). Ekolojik Sorunların Çözümünde Derin Ekoloji Yaklaşımı, Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, Güz 2013, Cilt:9, Yıl:9, Sayı:2, 9:279-301.
- Naess, A. (1994). Derin Ekolojinin Temelleri, Derin Ekoloji İçinde, Der:Günseli Tamkoç, İzmir: Ege Yayınları.
- Naess, A. (1995).The Deep Ecological Movement, Deep Ecology For The 21st Century, Boston.
- Sessions, G. (1995). Deep Ecology for The 21st Century, Shambhala, Boston and New York, 1995,pp.156-183.
- Tamkoç, G. (1994). Derin Ekolojinin Genel Çizgileri, Derin Ekoloji, İzmir, Ege Yayıncılık, 57-58, 87-91, 99.
- Ünder, H. (1996). Çevre Felsefesi. Ankara, Doruk Yayıncılık.
- Yardımcı, S. (2006). İnsan-Doğa İlişkisi Ekseninde Derin Ekoloji ve Toplumsal Ekoloji. (Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü)
- Yaylı, H. &Çelik, V. (2011). Çevre Sorunlarının Çözümü İçin Radikal Bir Öneri: Derin Ekoloji. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 26.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction and Research Questions & Purpose

As a result of human intervention, some ecological balances deteriorated, damaged in nature and caused environmental problems. The emergence of these problems was not taken into consideration at first, but these problems increased day by day. The transformation of environmental problems into an "environmental crisis" led to a deep discussion of environment-human relations. Deep ecology, which has an eco-centric attitude, is evaluated not only by the benefit it will bring to the protection of nature and biodiversity, but by the value in nature.

In this study, it is aimed to evaluate the agricultural techniques applied today with a deep ecology approach.

Methodology

Within the scope of the study, firstly, the deep ecology approach has been examined. In this context, studies on deep ecology have been compiled. In the early 1960s, the Deep ecology movement was started by people like Rachel Carson, who applied the philosophy of deep ecology in their lives (Naess, 1994). With her book, *Silent Spring*, published in 1962, Rachel Carson presented the declaration of the ecology era. In this book, Rachel Carson brings together the thoughts that give strength to deep ecology and form the shaping of deep ecology. Naess noted the difference between deep and shallow (superficial) ecology in his article "Deep Ecological Movement: Some Philosophical Aspects" in 1986. In these studies, information and principles about deep ecology are presented in the publication.

Agriculture is a sector shaped by human-centered understanding. In this context, it is very difficult to reconcile agriculture and deep ecology. However, criticism of deep ecology can be used to move the industrial agriculture sector to a nature-friendly structure.

Results and Conclusions

Human intervention, rapid industrialization and industrialized agriculture have caused ecological balances to deteriorate, damage and environmental problems in nature. These problems, which are increasing day by day, are on the global agenda and have become a global problem. In this context, deep ecology has come to the fore as the radical ecological movement of nature conservation approach.

When we look at the shallow ecology-deep ecology distinction and the deep ecology principles of Arne Naess, the idea of conservation of nature for its value and the responsibility of people who accept this idea reveals a valuable approach for the solution of environmental problems that are experienced today. However, the saturation of the growing population and meeting the human needs reveal a contradiction with this approach. Agriculture is essentially the product of a human-centered approach. However, considering the damage caused to the nature as a result of agriculture applied by industrial methods, it is not possible to talk about the sustainability of agriculture. In this context, for agricultural applications, radical inquiries of deep ecology can be reconciled on a specific basis. In line with these criticisms, agriculture can be carried to a nature-friendly structure. Accordingly, it was concluded that a ground of compromise could be created with the changes to be made within the scope of the warnings given below.

- The use of chemicals in agriculture should be gradually reduced and a system in which no chemicals are used should be targeted. Accordingly, the transition to good agriculture, then organic agriculture and permaculture-style production models should be aimed.
- The perception that people will be happy as they consume should be changed, instead, the idea of being happy by integrating with nature, not by consuming, should be expanded.
- Sensitive interventions in agriculture should be treated, and practices that put biodiversity at risk should be avoided.
- Relations with animals and plants should be established on the basis of symbioticism, not exploitation, and breeding should be carried out on this basis.
- The relationship we establish with the environment and its elements should be subjected to ethical inquiries and an agricultural ethic should be put forward in line with the criticisms of the deep ecology.

Yazarların Biyografisi

Cihannur CİHANALP

Süleyman Demirel Üniversitesi İşletme Bölümü mezunudur. Yüksek Lisansını Süleyman Demirel Üniversitesi Çalışma Ekonomisi Endüstri İlişkiler Anabilim Dalında tamamlamıştır. Isparta Milli Eğitim Müdürlüğünde Öğretmen olarak görev yapmış olup, halen Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü Proje Üretim Biriminde Proje Uzmanı olarak görev yapmaktadır.

İletişim cihannurcihanalp@hotmail.com
ORCID Adresi <https://orcid.org/0000-0002-2371-6816>